BOZOK ÜNİVERSİTESİ VAKFI
1994

III. ULUSLARARASI BOZOK SEMPOZYUMU

Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı

3rd INTERNATIONAL BOZOK SYMPOSIUM

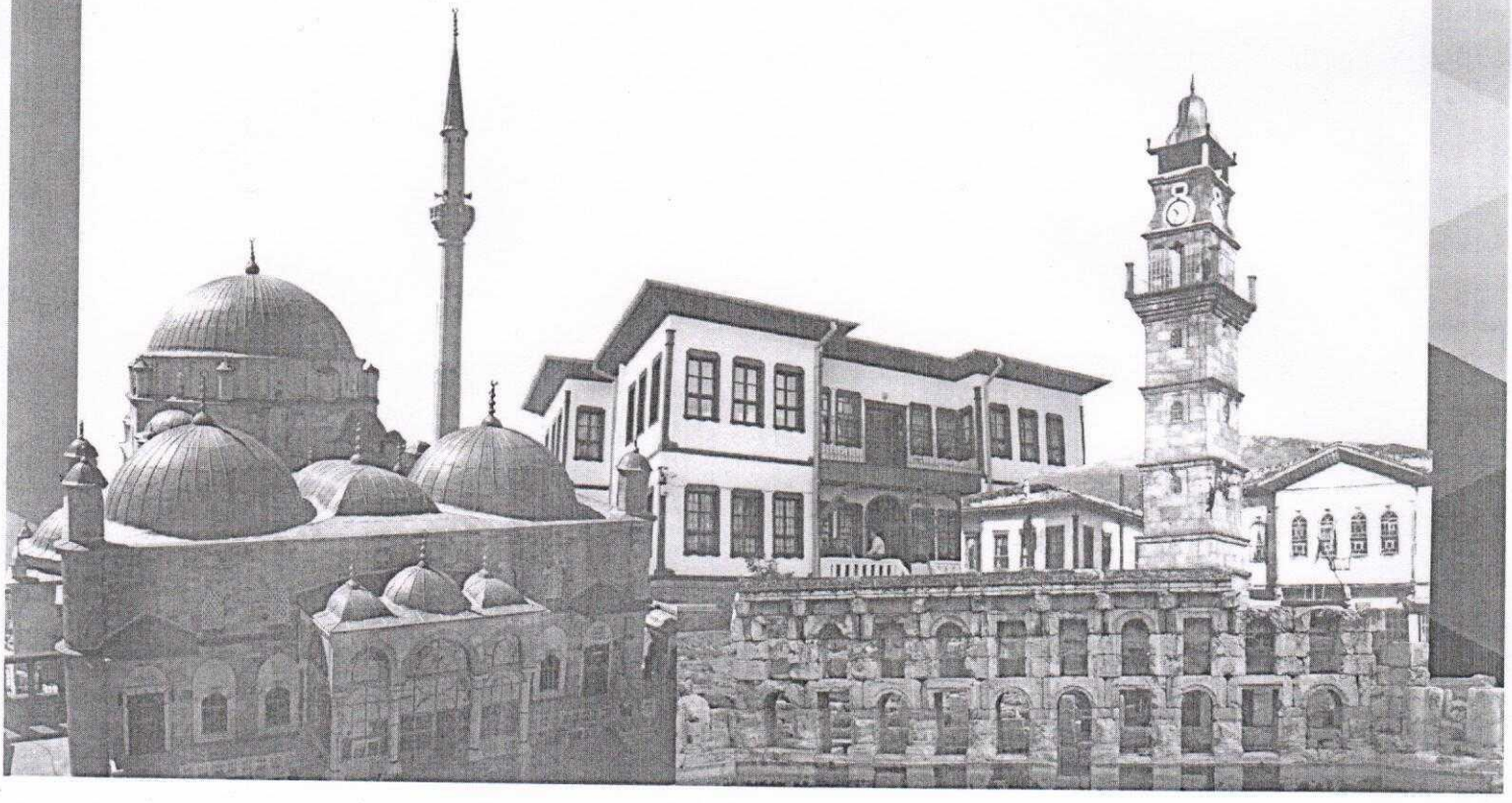
Regional Development and Socio-Cultural Structure

BİLDİRİ KİTABI

03-05 Mayıs 2018

YOZGAT

http://bozoksempozyumu3.bozok.edu.tr

Sorgun Yöresinde Hidrografik Kökenli Yer Adları Analizinden Elde Edilebilecek Coğrafi Sonuçlar

İhsan BULUT[1]

Berna ÖZOĞUL[2]

Özet

Yer adlarının verilmesinde en çok kullanılan unsurların coğrafi özellikler olduğu gözden kaçmamaktadır. Gerek doğal, gerekse beşeri olsun pek çok yer adı coğrafi özellikleri birebir yansıtmaktadır. Doğal ad kaynakları içerisinde en çok kullanılanlar ise hiç şüphesiz sularla ilgili olanlardır. Bu anlamda kaynaklar, dere ve çaylar ile vadileri, göller, bataklıklar ve kıyı bölgelerindeki unsurlar bu konuda akla ilk gelen hidrografik isimlerdir. Sorgun özelinde ise deniz ve göl ile ilgili isimler olmasa da diğer hidrografik unsurlarla ilgili pek çok coğrafi isim ve bilgiye ulaşmak mümkündür.

Bu çalışmanın amacı Sorgun genelinde yerleşme ve mevkii adları verilirken dikkate alınan hidrografya unsurlarının tespit edilmesi, bu tespitler ışığında yöre hidrografyası hakkında sakinlerin engin coğrafi bilgileri ve değerlendirmelerinin ortaya konulmasıdır. Yerlerin adlandırılmasında kaydedilen başarı ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin ortaya konulması araştırmanın diğer bir amacıdır.

Çalışma yöreye ilişkin 1/25.000 ve 1/100.000 ölçekli topografya haritalarının detaylı bir şekilde taranması, literatür araştırması ve yöre sakinleri ile yapılan görüşmeler üzerine temellendirilmiştir.

Bu çalışmanın sonucunda yörede su kaynaklarının fiziksel ve kimyasal özellikleri ile su kaliteleri hakkında bilgilere ulaşıldığı gibi, akarsuların debi, taşkın, akış özellikleri hakkında da bilgilere ulaşılmıştır. Yer altı suyu seviyesi ve sulak alanların tarımsal faaliyetler açısından oluşturduğu avantaj ve dezavantajları da tespit etmek mümkün olmuştur.

Anahtar kelimeler: Sorgun, yer adı, hidrografya, hidrografik isim

Geographical Results That Can Be Obtained From Analysis Of Hydrographic Place Names In Sorgun Region

Abstract

It is a fact that geographical features are the most used elements in naming a place. Many place names, whether natural or man made, reflect geographical features. The ones most used in the natural name resources are undoubtedly those related to waters. In this sense, sources, stream sandbrooks, valleys, lakes, marshes and elements in the coastal regions are the first hydrographic names that come to mind. In the case of Sorgun, it is possible to reach many geographical names and information about hydrographic elements although there are no names related to seas and lakes.

The aim of this study is to determine the hydrographic elements taken into consideration when the settlement and site names were given throughout Sorgun and to present the vast geographical information and evaluations of the residents about the hydrography in this region with the help of these determinations. Identifying the relationship between success in naming these places and its sustainability is another purpose of this research.[1]

The study is based on a detailed survey of 1 / 25,000 and 1 / 100,000 scale topography maps of the region, literature research and interviews with local residents.

As a result of this study, not only the physical and chemical properties of the water resources in the region and the information about the water quality were obtained but also information about the flow, flood and flow characteristics of the rivers was also reached. It has also been possible to identify the advantages and disadvantages of ground water level and wetlands in terms of agricultural activities.

[1]Prof. Dr. İhsan BULUT, Akdeniz Üniversitesi, ihsanbulut@akdeniz.edu.tr

[2]Doktora Öğrencisi Berna ÖZOĞUL, Akdeniz Üniversitesi, brnozgl@gmail.com

Key Words: Sorgun, place name, hydrography, hydrographic name

Giriş

Coğrafyacıların son zamanda üzerinde durdukları en önemli araştırma konularından biri de yer adı araştırmalarıdır. Diğer alanlara göre epeyce geç kalınmış olsa da yeni nesil coğrafyacıların en güzel çalışmalarını oluşturan bu çabalar artarak devam edeceğe benziyor. Yer adlarının incelenmesi, gerek yerleşmelerin tarihi gelişimi, gerekse coğrafi çevrenin geçmişteki durumu hakkında bilgi edinilebilen kaynak olması bakımından oldukça önemlidir[2]. Şüphesiz ki bu önemi tarih, coğrafya, folklor ve diğer bazı disiplinlerin yardımcısı olarak bilim sistematiğinde yer almasıyla da göstermiştir[3]. Yerel adlar bir kültürel coğrafi görünümdeki en önemli özelliklerden birisidir, orasının neresi olduğunu ifade ederken, nasıl bir yer olduğu hakkında da bazen ipuçları verebilir. Yer adları bir haritanın verimli bir şekilde okunmasını sağlar[4].

Yer adları ile ilgilenen oldukça fazla bilim alanı vardır. Coğrafyacılar ile birlikte, tarih, sosyoloji, halk bilimi, kültür tarihi, etnografya, dilbilim mensupları ve askeri uzmanlar ile siyaset ve jeopolitik uzmanı gibi bilim mensupları bu konuya yakın ilgi duymaktadır. Fakat coğrafi olayların geliştiği, etkilediği ve etkilendiği yerin adlandırılması kesinlikle en çok coğrafyacıları ilgilendirmektedir. Coğrafyacı bilim insanları 1941'de yapılan I. Coğrafya Kongresi'nde coğrafi kavramların iyi seçilmesi ve avarızın adlandırılması üzerinde önemle durmuşlardır. Meseleye coğrafi kavramları ve yer adlarını korumaktan çok vatan savunmasına eşdeğer bir önem vererek yaklaşma hassasiyetini göstermişlerdir[5]. Bu titiz yaklaşım bugün de pek çok coğrafyacı tarafından titizlikle sürdürülmektedir.

Tarihi çağlardan beri göçebe, yarı göçebe ve yerleşik Türk topluluklarının arazi parçalarını adlandırırken tam bir coğrafyacı titizliği ile davrandıkları anlaşılmaktadır. Bu şekilde dağlara, yaylalara, göllere, çöllere, ırmaklara, geçitlere, küçük arazi parçalarına, köy ve kentlere manalı isimler verdikleri dikkat çekmektedir. Bu adların topluluk vicdanında yaşatılarak Türklere mekân ve yurt olan bütün topraklara taşındığı[6] ifade edilmektedir. Bunun sonucunda da Anadolu'daki yer adlarının pek çoğunun Orta Asya'daki benzerleri ile onlarca aynılarının olduğu anlaşılmıştır[7].

Coğrafyacı bilim adamları arasında bu konuda da seçkin bir yeri olan Prof. Cemal Arif ALAGÖZ yer adları konusunu kısa vadeli etkilerinden çok uzun süreli etkileriyle ilgili olarak, bilgili ve uzun mesailer ayrılması gereken çalışmalar olması zorunluluğuna işaretle; bütün bilim dallarını alâkadar eden geniş, devamlı olarak üzerinde durulacak öncelikli konulardan biri olduğunu önemle belirtmektedir[8]. Nitekim, Prof. A. CAFEROĞLU, Prof. Z.FINDIKOĞLU, Prof. A.İNAN, Prof. Z.V.TOGAN ve Prof. İ. KAFESOĞLU bu konuda yoğun mesaileri olan öncü bilim adamlarımızdır. Zamanının ünlü dilci ve tarihçisi olan bu mümtaz bilim adamlarının coğrafyacı titizliği olaya yaklaştıkları coğrafî olaylara da vakıf oldukları aşikârdır[9].

---

[2]GÖNEY, S., 1975, Büyük Menderes Bölgesi, İst, Üni. Yay. No. 1895, Coğrafya Enstitüsü Yay. No. 79, İstanbul, s.274-275.

[3] KARABORAN, H. H., 1984, Türkiye'deki Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma. Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kült-r ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.97-111.

[4] TÜMERTEKİN, E.- ÖZGÜÇ,N., 2004, Beşeri Coğrafya-İnsan.Kültür.Mekan, Çantay Yay. İstanbul, s.150-152

[5] 6-21 Haziran 1941, I. Türk Coğrafya Kongresi, Coğrafya Terimleri, Raporlar Müzakereler Kararlar, Maarif Vekilliği, Ankara, s.53-57.

[6] ERÖZ, M., 1984, Sosyolojik Yönden Yer Adları, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kült-r ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.43.

[7] BAYKARA , T., 1984, Anadolu'daki Yer Adlarının Ortaasya'daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak, Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kült-r ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.265.

[8] ALAGÖZ, C. A., 1984, Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler, Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kült-r ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.11-22.

[9] BULUT; İ., 1996, Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları, Akademik Araştırmalar 1996-Kış, sayı, 2, Erzurum, s.30-40.

Bu genel değerlendirme ve kısa literatür özeti de göstermektedir ki yer adları kişi adı, boy ve soy adı gibi çok önemli, hatta bunlarda olduğu gibi beklenen özelliklerin değil, denenmiş yüzyılların gözlem ve değerlendirmelerinin sonucu olarak çok isabetli verilmiş adlardır. Tüm Dünya uluslarının yer adlarında olduğu gibi Türk Dünyasında da çok önemli ve isabetli adlar bulunmaktadır.

Yerlerin adlandırılmasında coğrafi unsurların yaygın olarak kullanılmasına Dünyanın her bölgesinden ve ülkemizden ilginç örnekler bulmak mümkündür. Örneğin, Peru'nun Riobamba şehri yakınlarındaki **Chimborazo Dağı**'nın anlamı **Buzdan Kadın**, Doğu Türkistan'ın Başkenti **Urumçi**'nin anlamı Moğolca **Güzel Otlak**[10], **Taklamakan Çölü**'nün anlamı **Kavak ülkesi**[11] , **Girersen Çıkamazsın**, Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde bulunan eski bir tuz gölü olan **Lop Nur** ise **yürüyen göl**[12] anlamındadır. Ülkemizden ise, Eğribel, Eğerlidağ, Palandöken, Çoban çeşmesi, Naneli tarla, Çamlık, Çeçtepe gibi yer adları ismiyle müsemma yerlerdir.

Sorgun Yöresinde Hidrografik Kökenli Yer Adları Analizi

Coğrafi isimler Anadolu ve Türk dünyasında büyük bir isabet ve dikkatle verilmiştir[13]. Türkiye ve Türk Dünyasında yapılan adların toponimik analizini içeren çalışmalarda görülen en önemli özelliğin Türk dünyasının herhangi bir yöresindeki yerlerin, köylerin adlarının büyük çoğunluğunun coğrafi özelliklere dayanmakta olduğudur. Aynı şekilde tarihi unsurların da önemli olduğu dikkati çekmektedir. En önemli hususlardan biri de Türk dünyasının herhangi bir yöresindeki adların, diğer yörelerindeki ve Anadolu'daki adlardan Aksu(Doğu Türkistan), Göksu(Göyçay Azerbaycan) Gököz(Sorgun) örneklerinde olduğu gibi hiçbir farkı bulunmamasıdır.

Yerlerin adlandırılmasında coğrafyanın tüm inceleme alanları yani konularıyla ilgili özelliklerin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Sorgun yöresinde de doğal ve beşeri coğrafya unsurlarının her biriyle ilgili yer adlarını iki büyük gruba ayırarak incelemek gerekir. Yer adlarının detaylı analizinden çıkarılacak ve ulaşılacak coğrafi bilgilerle bir yörenin coğrafi özellikleri önemli ölçüde anlaşılmaktadır. Bazen yerine gitmeden bile, o bölgenin, kurak, sulak, sıcak, soğuk, düz, sarp, kayaç yapısı gibi özellikleri hakkında büyük bir tutarlılıkla doğru bilgi sahibi olmak mümkündür(Tablo 1.).

Tablo 1. Sorgun'da Yer Adlarının Toponimik Kaynaklara Göre Dağılımı

Toponimik Kaynak Grubu	Mevki Sayısı	Grup % si	Genele % si
A.Fiziki Unsurlar			
Bitkilerle İlgili	109	24.49	15.66
Sularla İlgili	100	22.47	14.36
Yerşekli ile İlgili	93	20.89	13.36
Kayaçlarla İlgili	82	18.65	11.78
Hayvan Türleri ile İlgili	46	10.33	6.60
Rüzgar ve Yönlerle İlgili	15	3.37	2.15
Toplam	445	100	63.57

[10] ÖZEY, R., 2006, Türk Dünyası Coğrafyası, Genişletilmiş 5. Baskı, Aktif Yay. Erzurum, s.243. 236.
[11] ARIBAŞ, K.-HÜDAVENDİGAR, N.M., 2014, Siyasi Coğrafya Açısından Çin, Çizgi Yay. Konya, s.50.
[12] ÖZEY, R., 2006 a.g.e., s.236.
[13] FARAJZADYAN,A.-BULUT, İ., 2016, Makü ve Köylerinin Toponimik Analizi, Doğu Coğrafya Dergisi, Çizgi Yayınevi, Cilt 21, Sayı 36, Konya, s.119-134.

B.Beşeri Unsurlar			
Kişi-Soy-Boy adı	85	36.6	12.31
Ekonomik Faaliyet Türü	44	18.96	6.32
Tarihi ve Tarih Öncesi Yer	40	17.24	5.74
İnanış Şekli Efsanevi	23	9.91	3.30
Mezar	16	6.89	2.29
Geçici Yerleşme Yeri	12	5.17	1.72
Diğerleri	12	5.17	1.72
Toplam	232	100	36.43
Genel Toplam	**700**	**100**	**100**

Kaynak: Bulut, İ., 1996, 'Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları', Akademik Araştırmalar Dergisi.

Yer adları içerisinde doğal çevrenin özellikleriyle ilgili olan isimler büyük bir çoğunluk teşkil etmektedir. Doğal coğrafya unsurları içerisinde ise yöreden yöreye değişmekle beraber hidrografik unsurların ağırlık teşkil ettiği görülür.

Araştırmamıza konu olan Sorgun yöresi karasal iklim özelliği gösterdiği için gerek tarımsal faaliyetler açısından, gerekse içme ve kullanma suyuna duyulan ihtiyaç nedeniyle yerleşmelerin ve mevkilerin adlandırılmasında sularla ilgili adların yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Çayözü, Gököz, Günpınar, İncesu, Taşpınar, Pöhrek, Tipideresi ve Akoluk sularla ilgili başlıca köy adlarıdır. Köy adlarıyla birlikte mevkii adları arasında da 100 den fazla sularla ilgili adlar saptanmıştır. Genel bir değerlendirmenin sonucunda rastlanan bu durum ayrıntılı çalışmalarla bir katına çıkartılabilir.

Hidrografik unsurlar genellikle, su, kaynak, dere, çay, pınar, öz, kuyu, göl, çayır gibi isimler şeklinde, yer adlarında ya ek ya kök olarak ismin başına ve sonuna getirilmiştir(Tablo 2.). Eşmeli, Çanakçeşme, Gölyeri, Soğukpınar, Yassıpınar, Pınarındölek, Arkaltı, Çaytarla, Fadimeçayırı, Kiseşme, Nanelitarla gibi.

Hidrografik yer adlarının genelde ve özelde incelenmesinde suların fiziksel ve kimyasal özellikleri, debisi, akış özellikleri, vadi tipleri, bölgenin florası ve faunası ile ilgili bilgiler de elde edilebilir. Acısu-Ekşisu(mineral), Hamamsuyu(sıcaklık), Bulanık(akış özelliği), Karanlık dere(bakı), Derinyar(vadi şekli), Çirçir(düşük debili), Çavlankaya(yüksek debili), Nanelitarla(flora), Kurtderesi(fauna), Sülükgölü(fauna) isimlerinde olduğu gibi. Sorgun yöresinde yeşillik ve sulak alanlar dere boylarıyla sınırlıdır. Mevkii adlarında yeşillik ve bitki içerenler, çayır(Fadime çayırı, Orta çayır), nane(Naneli tarla) gibi Göğyer(gök), Su çıkağı şeklindeki mevki isimleri de hidrografik içerik yüklüdür. Hatta söğüt ve kavak ile iğde ağacı isimlerini de sulak alanlarla ilgili olarak düşünmek gerekmektedir. Bu bitkiler kurak bölgelerde su kaynaklarının dağılışının bir göstergesidir.

Tablo 2. Sorgun Yöresi Hidrografik Yer Adlarının Hidrografik Unsur Gruplarına Göre Dağılışı

Hidrografik Unsur Grubu	Yer adları	SSayı	%
Çeşme-Eşme-Pınar-Kaynak	Alınpınarı (Hoşumlu)	441	

	Bahçepınar (Büyükeynelli)		41
	Başpınar (Karapınar)		
	Belpınar (Bağlarbaşı)		
	Benpınar (Doğanlı/Zeynettin)		
	Çanakçeşme (Gümüşkavak/Pöhrek)		
	Çanakpınarı (Çiğdemli)		
	Eşme (Küçükköhne)		
	Eşmeli (Gököz)		
	Gököz		
	Gözpınar (Taşlık)		
	Günpınar		
	Kafirpınarı (Çiğdemli)		
	Karapınar (Dişli)		
	Karapınar (Gözbaba)		
	Karapınar (Küçükköhne)		
	Kartalıneşme (Küçüktaşlık)		
	Kaynak (Caferli)		
	Kırkpınar (Alişar)		
	Körpınar (Küçüktaşlık)		
	Körpınar (Babalı)		
	Körpınar (İkikara)		
	Körpınar (Peyniryemez)		
	Kötüpınar (Karalık)		
	Kulpınarı (Büyüktaşlık)		
	Kurupınar (Sarıhamzalı)		
	Kurupınarözü (Gümüşkavak)		
	Medinepınar		
	Pınarındölek (Ocaklı)		
	Soğukpınar (Halilfakılı)		
	Solakpınar (Babalı)		
	Şahnapınarı (Küçükeynelli)		
	Taşpınar		
	Kırkpınar (Tatlı)		
	Üççeşme (Ahmetfakılı)		
	Yağpınar (İncesu)		

	Yallıpınar (Sarıhacılı) Yalnızeşme (Gökiniş) Yassıpınar (Küçüktaşlık) Yastıpınar (Alişar) Zedefpınar (Babalı)		
Kuyu	Körkuyu (Alişar) Körkuyu (Şahmuratlı) Kuyu (Gümüşkavak) Kuyucak (Alişar) Kuyucak (Küçüktaşlık) Kuyucak (Sivri) Kuyudeğirmen (Osmaniye) Kuyununbaşı (Temrezli) Örmekuyu (Karaburun) Örnekkuyu (İdrisli) Üçkuyu (Ağcın) Üçkuyu (Gözbaba) Üçkuyu (Sungur)	113	13
Dere-Çay-Öz	Ağdere (Tuzlacık) Büyükdere (Sungur) Çayözü Çaytarla (Çatmasöğüt) Değirmenözü (Mahmatlı) Kaleyliözü (Günpınar) Kızılcadere (Karaveli) Kurupınarözü (Gümüşkavak) Öz (Yaycılar) Suderesi (Sivri) Yarıkdere (Günyazı) Yunaklığındere (Ayvalık)	12	12
Oluk	Akolukaltı(Yazılıtaş) Baharoluğu(Gököz) Demiroluk(Çakırhacılı) Karamanoluğu(Salur) Küçükoluk(Gevrek)	77	7

	Küçükoluk(Karalık) Üçoluk(Erkekli)		
Çağlayan-Şelale	Çağlak(Aşağı Karahacılı) Çağlayankaya(Babalı) Çağlayankaya(Büyüktaşlık) Çağlayankaya(İncesu) Şarlak(Belencumafakılı) Çavlan Kaya(Çiğdemli) Çaylak(Ocaklı)	77	7
Göl	Çobangölü(Ahmetfakılı) Büyükgöl(Bağlarbaşı) Çobangölü(Hoşumlu) Gölyeri(Karakız) Gölünbaşı(Küçüktaşlık) Körpınar(Mahmatlı) Deringöl(Sarıhacılı)	77	7
Sulak alan(taban suyu), Çayır, Batak	Çayırlıoğlu(İki Kara) Göğyer(İki Kara) Suçıkağı(İki Kara) Ağlayankaya(Karalık) Suğla(Mansuroğlu) Suluca(Tatlı) Deveyutanı(Tuzlacık)	77	7
Akış özelliği	Çirçir(Boğazcumafakılı) Çirçir(Çiğdemli) İncesu	33	3
Sulama tesisi	Pöhrekli(Aşağı Karakaya) Pöhrek Arkaltı(Cihanşarlı)	33	3

Kaynak: Yerinde yaptığımız gözlemler ve mülakatlar, 1/25 000 ölçekli Yozgat İ34, a1.a2.a3.a4, b1.b2.b3.b4., c1.c2.c3.c4., d1.d2.d3.d4. ve 1/100 000 ölçekli Yozgat İ34, İ33 topografya haritası paftaları ve Doğan, D., 1995, 'Sorgun Kaymakamlığı, Kültür Yayınları Dizisi:1, Sorgun,(Onikinci Bölüm)' Yozgat.

Hidrografik isimlerde zoolojik, fitolojik, bitki örtüsü ve jeomorfolojik unsurların da birlikte kullanılmasından dolayı sınıflandırmada tereddüde düşülen isimler de söz konusudur. Hatta beşeri isimler içerisinde de kişi, soy, inanışlarla ilgili ve boy adlarının da hidrografik adlara eşlik ettiği görülür.

Bunları da dâhil ettiğimizde hidrografya ile ilgili isimlerin sayısı oranının tüm isimler ve doğal kökenli isimler içerisinde daha da artacağı olasıdır.

Nitekim bir isim dere eki aldığı halde kişi adı, kayaç cinsi, yön, ekonomik faaliyetler, su canlıları, sulak alan, bitki türleri ile de ilişkili olarak iki toponimik kaynağa sahip olabilmektedir. Bu şekilde tespit edilmiş 27 yer/mevkii adı bulunmaktadır. Arapderesi(Araplı), Atçı deresi(Taşpınar), Bayram deresi(Hoşumlu), Büklüdere(Gözbaba), Danakıran deresi(Faraşlı), Derindere(Akoluk), Derindere(Gözbaba), Domuzölen dere(Akocak), Donuzderesi(Çatmasöğüt), Dutderesi(Doğanlı), Fadime çayırı(İkikara), Gavurundere(Ayvalık), Hendekderesi(İncesu), Hırsızdere(Karaveli), İğdelidere(Büyükören), İğdelidere(Halilfakılı), İslam Deresi(Mehmetbeyli), İslam deresi(Yazılıtaş), Kalederesi(Babalı), Kamışcıkderesi(İncesu), Kanlı dere(Burunören), Kayalıdere(Kepirce), Kireççealanın deresi(Karlık), Kömünderesi(Büyükören), Kömürocağıderesi(Akocak), Musa deresi(Burunören) ve Uzundere(Ayvalık) mevki isimleri bunlardan başlıcalarıdır.

Yörede 18 kadar mevkii adının bitkilerle ilişkili olduğu ancak bu isimlerin sonunda veya başında bitkiyle ilgili dere, pınar, tarla, çayır, nane, kamış, sıklık, çevlik(yığınak) gibi sucul bitki tür ve yoğunluğunu ifade eder şekilde kullanıldığı dikkati çekmektedir. Çayırlık(Tuzlacık), Çayırlıoğlu(Çatmasöğüt), Çayırlıoğlu(İkikara), Çayırtarla(Mirahor), Çevlikçayır(Büyükeynelli), Gökçem(Karlık), Kamışlı(Bağlarbaşı), Kamışlı(Küçüktaşlık), Kamışlı(Sarıhacılı), Kamışlı(Sungur), Naneli tarla(İki Kara), Ortaçayır(Aşağıkarahacılı), Ortaçayır(Gevrek Köyü), Sıklık(Burunören) Söğütlüpınar(Taşpınar), Süpürgelidere(Halilfakılı), Uluçayır(Salur), Yoncalık(Yağcılar) isimleri bunlardandır.

İsim sonlarına gelen pınar sözcüğü ile kurulan mevkii adları ise 8 kadar olup, pınarın sahibi, olduğu yerin morfolojisi, yönü, pınarın yapı malzemesi, sahibinin statüsü gibi anlamlar taşımaktadır. Örneğin; Belpınarı(Bağlarbaşı), Hacının Kızının Pınarı(Kepirce), Hacının pınarı(Büyükören), Hamzapınarı(Emirhan), Kafirpınarı(Çavuşlu), Kılbapınar(Veliöldük), Kütüğünpınarı(Günyazı), Osman'ın pınarı(Emirhan) gibi.

Mevkii adının göl olmasına karşılık, yörede ve su içerisinde bulunan canlılarla ilgi de 4 kadar isim tespit edilmiştir. Atgölü(Şahmuratlı), Kuzugölü(Veliöldük), Sülüklügöl(Küçüktaşlık) ve Sülüklügöl(Şahmuratlı)gibi.

Yöremizde değirmen hidrografik bir anlam taşımaktadır. Akarsu ve gür kaynakların olduğu yöreleri ifade için su değirmeni anlaşılacak şekilde kullanılmaktadır. Değirmen(Emirhan), Değirmenocağı(Karakız), Değirmentepe(İkikara), Sobalı değirmen(Sorgun merkez), Cinni değirmen, Kanlı değirmen şeklinde de ülkemizin her yöresinde olduğu gibi yöremizde de ayrıntılı araştırmalarla binlerce yer adı bulmak mümkündür.

Öz hidrografik bir unsur olmakla beraber akarsuyun özelliğini de tanımlamaktadır. İçerisinde her mevsim su geçiren dere anlamında kullanılan yani kuru dere ile sulu dereyi ayırt etmek için kullanılan, canlılığı ifade eden bir sözcüktür. Değirmenözü(Tulum), Eğriöz(Sorgun, Dişli, Babalı, Ayrıdam, İnceçayır, Cihanşarlı, Çatmasöğüt, Çayözü, Karakaya, Termezli ve bir çok köyde), Eymirözü(Tulum) gibi.

Eşme Türkçe'de ki, göze, bulak, kaynak karşılığı kullanılan bir addır. İbiş'in eşme(İki Kara), Karakirli eşme(Erkekli), Kiseşme(İkikara), Münir'in Çeşme(Osmaniye), Vakıfgözü(Sarıhacılı) isimlerinde olduğu gibi.

Kuyu, delik, dip gibi terimler de mevkii adı olarak kullanılmaktadır. Öküzöldürendip(Günpınar), Örmekuyu(Karaburun), Uzunkuyu(Mehmetbeyli) gibi.

Karaçamur(Kodallıçiftliği) ve Karaçamur(Aşağıkarahacılı) mevkii adı örneklerinde olduğu gibi çamur ifadesi de yörede zeminin ıslaklığını yani sulak alanı anlatmak için kullanılır.

Balıkbaşı(Salur) yer ismindeki balık da mevkii adı olarak hidrografik bir anlam taşımaktadır.

Derinyar(İkikara) ve Yar(Şahmuratlı) örneklerinde ise yar vadinin yamacını ifade etmek için kullanılan hidrografik bir unsurdur.

Şabanoğlunun kıyı(Akocak) mevkii adı ise dere boyunu ifade etmek için kullanılmış bir yer adıdır.

Sonuç

Sonuç olarak yer adlarını, ad kaynaklarının tüm unsurlarına göre tam anlamıyla tasnif etmek çok mümkün olmasa bile doğruya yakın genelleştirilmiş sınıflandırmalar yapmak mümkündür. Yer adları araştırmaları sonucunda, bir yerin coğrafi özelliklerinin büyük bölümünün yer adlarında büyük ölçüde temsil edildiği görülür. Fiziki coğrafya özelliklerinden ise hidrografya ile ilgili olanların litoloji, yer şekli, iklim, toprak, fauna ve flora gibi çeşitli unsurlarla birlikte kullanılanlarla beraber toplam içerisinde önemli bir ağırlık taşıdığı dikkati çeker. Ancak yer adları ya da toponimik analizlerin geniş alanlardan çok dar sahalarda ayrıntılı bir şekilde, büyük bir dikkat ve titizlikle yapılması sonucunda araştırılan sahanın hidrografyasını ve dolayısıyla doğal coğrafyasını tüm yönleriyle gerçeğe yakın öğrenmemiz ve öğretmemiz mümkündür. Yer adları araştırmaları pek çok açıdan büyük önem taşımaktadır. Yer adları araştırmaları tarihi, sosyolojik, kültürel, coğrafi, askeri ve ticari konular ile ilgili olaylara ışık tutacak niteliktedir. Türk Dünyası ve dünya genelinde yer adlarından hareketle oranın neresi olduğu anlaşılırken nasıl bir yer olduğu hakkında da ipuçları verebilir.

Yer adlarının incelenmesi, gerek yerleşmelerin tarihi gelişimi, gerekse coğrafi çevrenin geçmişteki durumu hakkında bilgi edinilebilen kaynak olması bakımından oldukça önemlidir. Yerel adlar bir kültürel coğrafi görünümdeki en önemli özelliklerden birisidir, orasının neresi olduğunu ifade ederken, nasıl bir yer olduğu hakkında da ipuçları verebilir. Ayrıca yer adları bir haritanın verimli bir şekilde okunmasını sağlar.

KAYNAKÇA

ALAGÖZ, C. A., 1984, Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler, Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.11-22.

ARIBAŞ, K.-HÜDAVENDİGAR, N.M., 2014, Siyasi Coğrafya Açısından Çin, Çizgi Yay. Konya, s.50.

BAYKARA , T., 1984, Anadolu'daki Yer Adlarının Ortaasya'da ki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak, Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.265.

BULUT, İ., 1996, Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları, Akademik Araştırmalar 1996-Kış, sayı, 2, Erzurum, s.30-40.

DOĞAN, D., 1995, 'Sorgun Kaymakamlığı, Kültür Yayınları Dizisi:1, Sorgun,(Onikinci Bölüm)' Yozgat.

ERÖZ, M., 1984, Sosyolojik Yönden Yer Adları, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60,Ankara, s.43.

FARAJZADYAN,A.-BULUT, İ., 2016, Makü ve Köylerinin Toponimik Analizi, Doğu Coğrafya Dergisi, Çizgi Yayınevi, Cilt 21, Sayı 36, Erzurum, s.119-134.

GÖNEY, S., 1975, Büyük Menderes Bölgesi, İst, Üni. Yay. No. 1895, Coğrafya Enstitüsü Yay. No. 79, İstanbul, s.274-275.

KARABORAN, H. H., 1984, Türkiye'deki Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma. Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri,(11-13 Nisan 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. No. 60, Ankara, s.97-111.

ÖZEY, R., 2006, Türk Dünyası Coğrafyası, Genişletilmiş 5. Baskı, Aktif Yay. Erzurum, s.243. 236.

TÜMERTEKİN, E.- ÖZGÜÇ,N., 2004, Beşeri Coğrafya-İnsan-Kültür-Mekan, Çantay Yay. İstanbul, s.150-152.

6-21 Haziran 1941, I. Türk Coğrafya Kongresi, Coğrafya Terimleri, Raporlar Müzakereler Kararlar, Maarif Vekilliği, Ankara, s.53-57.